

ANALYSEVERSLAG
PARTICIPATIE
KEUZEWIJZER
PROVINCIE
NOORD HOLLAND

Samenvatting

In november 2025 namen meer dan 5000 inwoners van Noord-Holland deel aan de online keuzewijzer en hebben meerdere sessies op locatie plaatsgevonden om naar de stem van inwoners te luisteren. Respondenten uit verschillende regio's en leeftijdsgroepen maakten twaalf keer een afweging tussen twee stellingen. Met behulp van een keuzeschaal konden zij hun voorkeur nuanceren, van volledig neutraal tot sterk richting één van beide opties. Daarnaast gaven deelnemers aan welke thema's zij het belangrijkste vinden.

De uitkomsten laten een duidelijk en consistent beeld zien. In brede zin geven respondenten prioriteit aan een gezonde leefomgeving.

Respondenten erkennen de woningnood, maar geven sterk de voorkeur aan bouwen op veilige, droge locaties en binnen bestaande steden en dorpen. Verdichting en hergebruik van bestaande gebouwen krijgen de voorkeur boven bouwen in open landschap. Betaalbaarheid en kwaliteit van woningen worden hierbij vaak genoemd als randvoorwaarden.

Voor energie is het beeld meer verdeeld. Er is een lichte voorkeur voor het aanpassen van elektriciteitsgebruik boven het uitbreiden van het net, en veel respondenten spreken zich uit tegen grootschalige energieprojecten en datacenters in het landschap. Leveringszekerheid blijft belangrijk, maar men ziet vooral kansen in wind op zee, kernenergie en zonnepanelen op daken.

Tot slot laten de analyses zien dat de verschillen tussen leeftijdsgroepen beperkt zijn. Jongeren en ouderen delen in grote lijnen dezelfde zorgen en prioriteiten: een gezonde leefomgeving, zorgvuldig ruimtegebruik en een langetermijnvisie voor de toekomst van de provincie.

INHOUDSOPGAVE

ONLINE REACTIES KEUZEWIJZER	3
INLEIDING.....	3
<i>Leeftijd deelnemers</i>	<i>3</i>
<i>Regionale afkomst deelnemers</i>	<i>3</i>
12 STELLINGEN	4
1. Woningbouw 1	5
<i>A: alleen in droge en veilige gebieden bouwen B: meer bouwen, hogere kosten</i>	<i>5</i>
2. Woningbouw 2.....	5
<i>A: woningbouw in de open ruimte B: bouwen in steden dorpen.....</i>	<i>5</i>
3. Gezonde leefomgeving 1	6
<i>A: verduurzamen van zware industrie B: geen ruimte voor zware industrie</i>	<i>6</i>
4. Economie & werkgelegenheid 1	6
<i>A: waterkwaliteit maximaal beschermen B: ruimte voor bedrijven.....</i>	<i>6</i>
5. Gezonde leefomgeving 2	7
<i>A: nu actie voor gezonde omgeving B: vertrouwen op toekomstige technologie.....</i>	<i>7</i>
6. Economie & werkgelegenheid 2.....	7
<i>A: provincie stuurt met regels B: vrijheid voor bedrijven.....</i>	<i>7</i>
7. Energiezekerheid 1	8
<i>A: historisch landschap behouden B: ruimte voor energie- en klimaatmaatregelen</i>	<i>8</i>
8. Waterzekerheid 1	8
<i>A: nu natuurlijke bescherming B: wachten op toekomstige oplossingen</i>	<i>8</i>
9. Energiezekerheid 2.....	9
<i>A: inzetten op uitbreiden elektriciteitsnet B: aanpassen van elektriciteitsgebruik</i>	<i>9</i>
10. Voedselproductie.....	9
<i>A: ruimte voor landbouw B: ruimte voor wonen, energie en andere bedrijven</i>	<i>9</i>
11. Waterzekerheid 2	10
<i>A: drinkwatergebieden beschermen B: ruimte voor energieprojecten.....</i>	<i>10</i>
12. Landschap en natuur	10
<i>A: broeikasgasuitstoot verminderen B: huidige landbouw en landschap behouden.....</i>	<i>10</i>
PRIORITEITEN	10
KWALITATIEVE INFORMATIE	13
<i>Gezonde leefomgeving</i>	<i>13</i>
<i>Waterzekerheid</i>	<i>14</i>
<i>Landschap & Natuur.....</i>	<i>15</i>
<i>Woningbouw.....</i>	<i>16</i>
<i>Energiezekerheid.....</i>	<i>17</i>
<i>Voedselproductie</i>	<i>17</i>
<i>Economie & werkgelegenheid</i>	<i>17</i>
PER LEEFTIJDGROEP.....	18
<i>Jongeren</i>	<i>18</i>
<i>Ouderen</i>	<i>18</i>
INBRENG TIJDENS BIJENKOMSTEN	20
BIJLAGE 1: TOELICHTING KERNGETALLEN 12 STELLINGEN	22
BIJLAGE 2: STELLINGEN PER HOOFDTHEMA.....	23
BIJLAGE 3: BIJENKOMSTEN	24

ONLINE REACTIES KEUZEWIJZER

INLEIDING

Van 1 november tot en met 5 december 2025 vulden maar liefst 5.278 respondenten de online keuzewijzer in. De deelnemers, afkomstig uit uiteenlopende regio's en leeftijdsgroepen, reageerden op twaalf stellingen door steeds tussen twee opties te kiezen. Met een keuzeschaal konden zij aangeven aan welke kant van een stelling zij meer waarde hechtten, waarbij de middenpositie een neutrale keuze vertegenwoordigde. Met een laatste vraag konden de respondenten prioriteit geven aan maximaal 3 thema's.

Deelnemers is daarnaast gevraagd om hun leeftijd en hun postcode in te vullen. Tot slot was er de mogelijkheid tot het geven van een toelichting op hun antwoorden. Dit heeft veel waardevolle kwalitatieve, verdiepende informatie opgeleverd.

Leeftijd deelnemers

Deelnemers hebben o.a. hun leeftijdscategorie ingevuld. Meer dan de helft (58%) van de deelnemers viel in de groep van 56 tot 75 jaar. 7% was jonger dan 35 jaar, 22% was tussen 36 en 75 jaar, 12% was ouder dan 75 jaar.

In de analyse hebben wij onderzocht welke onderwerpen prioriteit krijgen en hoe deze waarderingen verschillen tussen leeftijdsgroepen. Hoewel er enkele variaties zichtbaar zijn, blijven de verschillen over het algemeen klein en statistisch verwaarloosbaar.

Regionale afkomst deelnemers

Deelnemers aan de keuzewijzer zijn afkomstig uit de gehele provincie, gemeten naar de eerste 2 cijfers van de postcode:

10. Amsterdam	10%
11. Volendam, Zwanenburg, Amstelveen	5%
12. Hilversum, Laren, Huizen	3%
13. Weesp	1%
14. Bussum, Uithoorn, Purmerend	7%
15. Zaandam, Wormerveer	6%
16. Enkhuizen, Hoorn	11%
17. Heerhugowaard, Schagen, Den Helder, Texel	17%
18. Alkmaar	12%
19. Castricum, Beverwijk, IJmuiden	11%
20. Haarlem	10%
21. Heemstede, Hoofddorp	6%
XX. Overig	1%

12 STELLINGEN

Tijdens het onderzoek naar de keuzewijzer hebben we per dilemma (stelling **A** versus stelling **B**) geanalyseerd welke kant respondenten kozen en in welke mate. Respondenten konden daarbij ook exact neutraal blijven. Deze opzet dwingt meer tot een positionering richting A of B, maar laat tegelijkertijd ruimte om nuance te uiten (bijvoorbeeld: licht richting A, sterk richting B, of precies neutraal).

Voor de duiding rapporteren we per stelling een set kengetallen. In bijlage 1 staat een toelichting. De grafiek bij iedere stelling is een histogram van het absolute aantal antwoorden, om de verdeling te illustreren. In bijlage 2 staat een overzicht van de stellingen per hoofdthema.

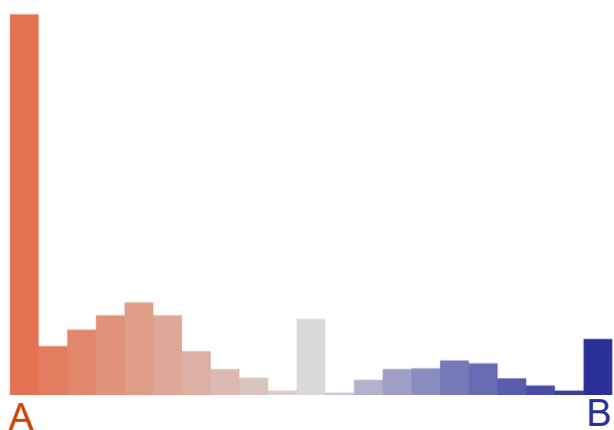
1. Woningbouw 1

A: alleen in droge en veilige gebieden bouwen

B: meer bouwen, hogere kosten

Respondenten laten de sterkste beweging zien richting “droog en veilig bouwen”. Bijna drie kwart (72%) kiest overwegend voor A, tegenover 21% richting B. Ook aan de uitersten zie je dat terug: 32% kiest volledig voor A, terwijl 5% volledig voor B gaat. Het gemiddelde ligt duidelijk aan de A-kant.

Gemiddelde	A 19,6
Richting stelling A	72%
Richting stelling B	21%
Neutraal	7%
Volledig A	32%
Volledig B	5%
Divergentie	Laag
Uitgesproken kant	37%

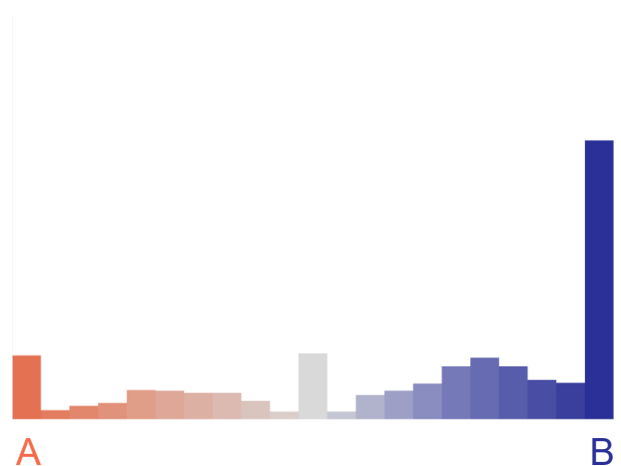
2. Woningbouw 2

A: woningbouw in de open ruimte

B: bouwen in steden dorpen

Stelling 2 laat een duidelijke voorkeur zien voor bouwen binnen steden en dorpen. Het gemiddelde ligt 18,1 punten aan de B-kant van neutraal, wat wijst op een structurele neiging richting verdichting in bestaand bebouwd gebied. Dat zie je ook terug in de verdeling: 67% kiest overwegend richting stelling B, tegenover 26% richting stelling A, met 7% exact neutraal. Aan de uitersten is het verschil groot: 30% kiest volledig voor B, terwijl 7% volledig voor A kiest. De divergentie is daarmee in de midden categorie geplaatst: er is een stevige dominante richting, maar niet de meest extreme tegenstelling binnen alle stellingen. De mate van uitgesprokenheid (37% die exact 0 of 100 kiest) is gemiddeld, wat suggereert dat een substantieel deel duidelijke voorkeuren heeft, terwijl de rest meer genuanceerd richting één van beide opties beweegt.

Gemiddelde	B 18,1
Richting stelling A	26%
Richting stelling B	67%
Neutraal	7%
Volledig A	7%
Volledig B	30%
Divergentie	Midden
Uitgesproken kant	37%

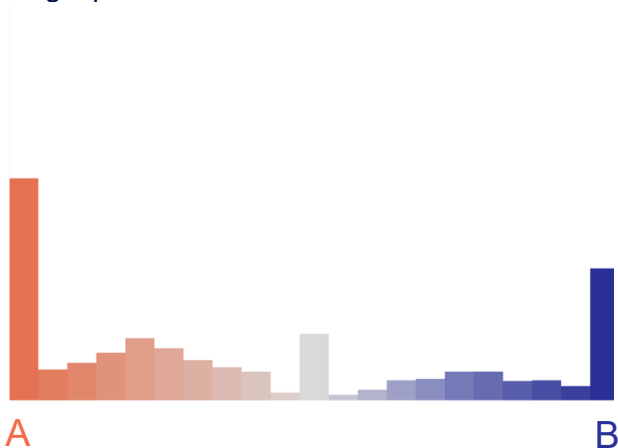

3. Gezonde leefomgeving 1

A: verduurzamen van zware industrie
B: geen ruimte voor zware industrie

Uitkomsten voor stelling 3 laten een voorkeur voor stelling A: verduurzamen van zware industrie zien, maar het beeld is nadrukkelijk gematigder dan bij veel andere stellingen. Het gemiddelde ligt 9,7 punten aan de A-kant van neutraal, wat duidt op een beperkte maar consistente beweging richting A. In de verdeling kiest 60% overwegend richting A tegenover 32% richting B, met 7% exact neutraal. Aan de uitersten is het verschil aanwezig maar niet groot: 24% kiest volledig voor A en 14% volledig voor B.

Gemiddelde	B 9,7
Richting stelling A	60%
Richting stelling B	32%
Neutraal	7%
Volledig A	24%
Volledig B	14%
Divergentie	Hoog
Uitgesproken kant	38%

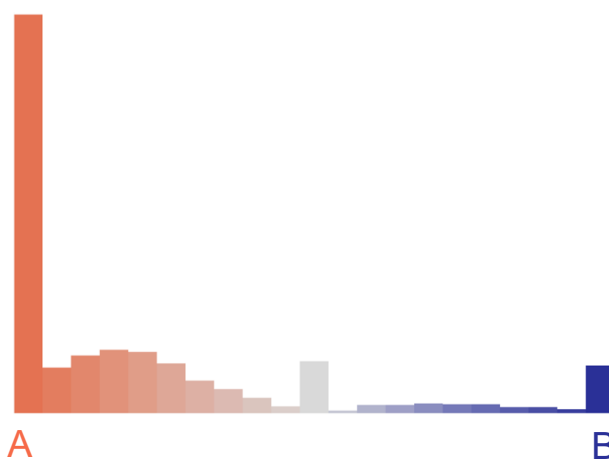

4. Economie & werkgelegenheid 1

A: waterkwaliteit maximaal beschermen
B: ruimte voor bedrijven

Bij stelling 4 kiest 82% in meerdere of mindere mate voor A: waterkwaliteit maximaal beschermen, 12% voor kant B en 6% exact neutraal. Het aandeel uitgesproken antwoorden is met 48% het hoogste van alle stellingen, met name doordat 43% volledig A kiest tegenover 5% volledig B. De divergentie is hier ook het laagst. Het gemiddelde wijkt het meest af van neutraal, wat bevestigt dat dit de meest duidelijke keuze is in de set.

Gemiddelde	A 28,5
Richting stelling A	82%
Richting stelling B	12%
Neutraal	6%
Volledig A	43%
Volledig B	5%
Divergentie	Laag
Uitgesproken kant	48%

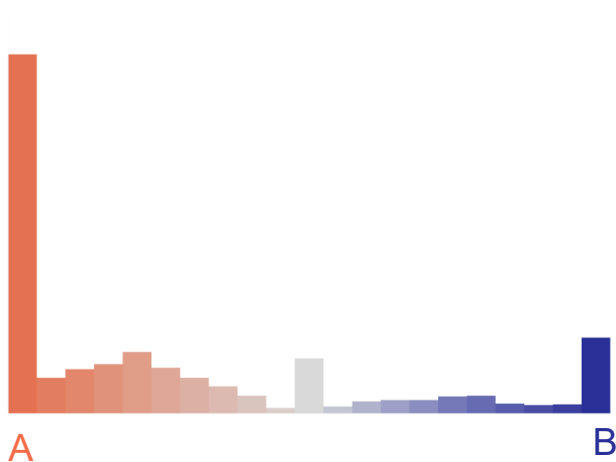
5. Gezonde leefomgeving 2

A: nu actie voor gezonde omgeving

B: vertrouwen op toekomstige technologie

Uitkomsten voor stelling 5 laten een duidelijke voorkeur voor stelling A zien. Het gemiddelde ligt 24,1 punten aan de A-kant van neutraal, wat wijst op een stevige en consistente beweging richting A. In de verdeling kiest 74% in meerdere of mindere mate voor A, tegenover 20% richting B, met 6% exact neutraal. Aan de uitersten is het verschil aanzienlijk: 39% kiest volledig voor A tegenover 8% volledig voor B. Het aandeel uitgesproken antwoorden is daarmee hoog (47%), terwijl de divergentie laag is: de extreme keuze ligt nadrukkelijk vaker aan de A-kant dan aan de B-kant.

Gemiddelde	A 24,1
Richting stelling A	74%
Richting stelling B	20%
Neutraal	6%
Volledig A	39%
Volledig B	8%
Divergentie	Laag
Uitgesproken kant	47%

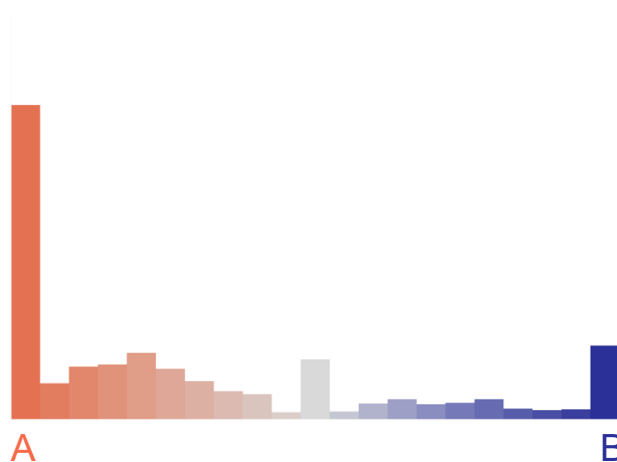
6. Economie & werkgelegenheid 2

A: provincie stuurt met regels

B: vrijheid voor bedrijven

Uitkomsten voor deze stelling laten een duidelijke voorkeur voor stelling A zien. Het gemiddelde ligt 22,7 punten aan de A-kant van neutraal, wat duidt op een stevige en consistente beweging richting A. In de verdeling kiest 72% in meerdere of mindere mate voor A, tegenover 21% richting B, met 6% exact neutraal. Aan de uitersten is het verschil duidelijk: 34% kiest volledig voor A tegenover 8% volledig voor B. Het aandeel uitgesproken antwoorden is met 42% relatief hoog. De divergentie wordt hierbij als midden geclassificeerd: er zijn aan beide kanten substantiële uiterste groepen, maar de extreme keuze ligt vaker aan de A-kant dan aan de B-kant.

Gemiddelde	A 22,7
Richting stelling A	72%
Richting stelling B	21%
Neutraal	6%
Volledig A	34%
Volledig B	8%
Divergentie	Midden
Uitgesproken kant	42%

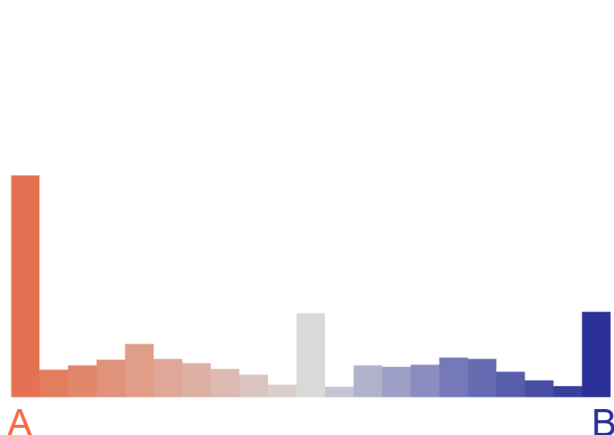
7. Energiezekerheid 1

A: historisch landschap behouden

B: ruimte voor energie- en klimaatmaatregelen

Bij deze stelling is de voorkeur voor A aanwezig, maar relatief beperkt in vergelijking met de overige stellingen. Het gemiddelde ligt 6,5 punten aan de A-kant van neutraal; binnen de set van twaalf stellingen behoort dit tot de drie gemiddelden die het dichtst bij neutraal liggen. In de verdeling kiest 55% in meerdere of mindere mate voor A tegenover 35% richting B, met 9% exact neutraal (een relatief hoog neutraal aandeel binnen de totale set). Aan de uitersten kiest 24% volledig voor A en 9% volledig voor B, waardoor het aandeel uitgesproken antwoorden uitkomt op 33% (relatief laag binnen de twaalf). Tegelijkertijd is de divergentie hoog: binnen de set behoort deze stelling tot de meer gepolariseerde, omdat het verschil tussen de uiterste A- en B-keuzes kleiner is dan bij de meeste andere stellingen.

Gemiddelde	A 6,5
Richting stelling A	55%
Richting stelling B	35%
Neutraal	9%
Volledig A	24%
Volledig B	9%
Divergentie	Hoog
Uitgesproken kant	33%

8. Waterzekerheid 1

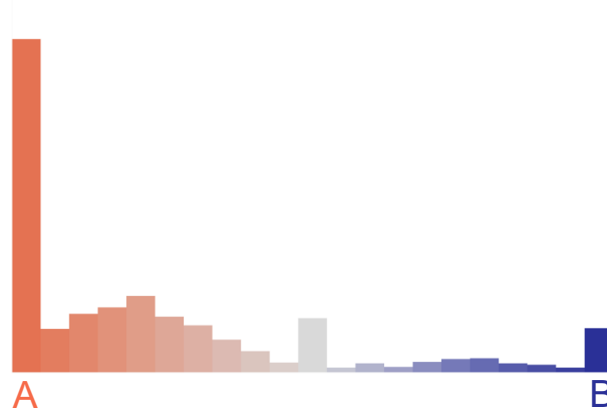
A: nu natuurlijke bescherming

B: wachten op toekomstige oplossingen

Uitkomsten voor deze stelling laten een zeer duidelijke voorkeur voor stelling A zien. Het gemiddelde ligt 23,8 punten aan de A-kant van neutraal. In de verdeling kiest 81% in meerdere of mindere mate voor A, tegenover 14% richting B, met 6% exact neutraal.

Aan de uitersten is het beeld eveneens helder: 36% kiest volledig voor A tegenover 5% volledig voor B. Vergeleken met de twaalf stellingen behoort deze stelling tot de minst gepolariseerde, omdat de uiterste keuzes sterk domineren aan één kant (A).

Gemiddelde	A 23,8
Richting stelling A	81%
Richting stelling B	14%
Neutraal	6%
Volledig A	36%
Volledig B	5%
Divergentie	Laag
Uitgesproken kant	41%

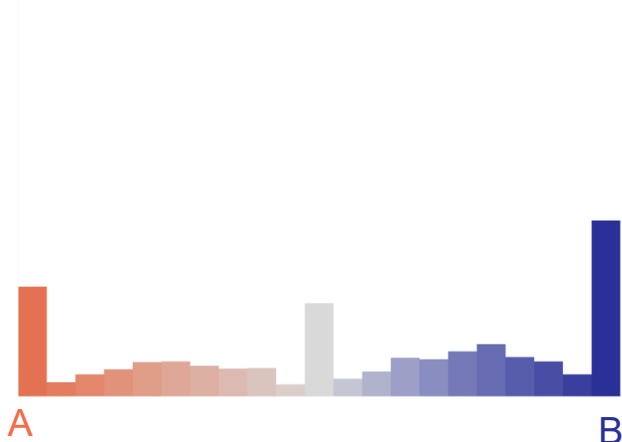
9. Energiezekerheid 2

A: inzetten op uitbreiden elektriciteitsnet

B: aanpassen van elektriciteitsgebruik

Uitkomsten voor stelling 9 laten een voorkeur voor stelling B zien: aanpassen van elektriciteitsgebruik. Het gemiddelde ligt 6,1 punten aan de B-kant van neutraal, wat duidt op een beperkte maar consistente beweging richting B. In de verdeling kiest 53% in meerdere of mindere mate voor B tegenover 37% richting A, met 10% exact neutraal (een relatief hoog neutraal aandeel binnen de set). Aan de uitersten kiest 19% volledig voor B en 12% volledig voor A. Het aandeel uitgesproken antwoorden is met 31% relatief laag. Tegelijkertijd is de divergentie hoog: er is aan beide kanten een substantiële uiterste groep, en het verschil tussen volledig A en volledig B is beperkt, wat wijst op een verdeeld beeld ondanks de lichte voorkeur voor B.

Gemiddelde	B 6,1
Richting stelling A	37%
Richting stelling B	53%
Neutraal	10%
Volledig A	12%
Volledig B	19%
Divergentie	Hoog
Uitgesproken kant	31%

10. Voedselproductie

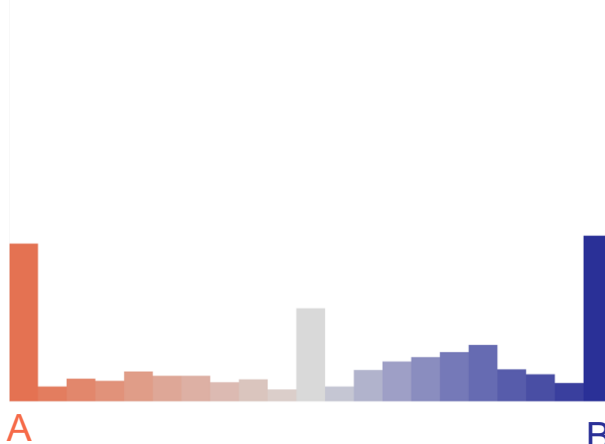
A: ruimte voor landbouw

B: ruimte voor wonen, energie en andere bedrijven

Uitkomsten voor stelling 10 laten een lichte voorkeur voor stelling B zien: ruimte voor wonen, energie en andere bedrijven. Het gemiddelde ligt 6,4 punten aan de B-kant van neutraal. In de verdeling kiest 52% in meerdere of mindere mate voor B tegenover 38% richting A, met 10% exact neutraal (een relatief hoog neutraal aandeel).

Aan de uitersten is het beeld vrijwel in balans: 18% kiest volledig voor B en 17% volledig voor A. Het aandeel uitgesproken antwoorden is met 35% gematigd. De divergentie is hoog, doordat de uiterste keuzes aan beide kanten in vergelijkbare mate voorkomen; dit duidt op een verdeeld beeld.

Gemiddelde	B 6,4
Richting stelling A	38%
Richting stelling B	52%
Neutraal	10%
Volledig A	17%
Volledig B	18%
Divergentie	Hoog
Uitgesproken kant	35%

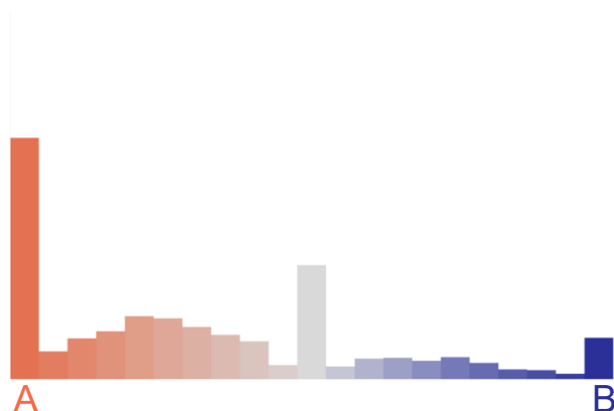

11. Waterzekerheid 2

A: drinkwatergebieden beschermen
B: ruimte voor energieprojecten

Uitkomsten laten een duidelijke voorkeur voor stelling A zien: drinkwatergebieden beschermen. Het gemiddelde ligt 17,6 punten aan de A-kant van neutraal, wat wijst op een stevige beweging richting A. In de verdeling kiest 68% in meerdere of mindere mate voor A, tegenover 19% richting B, met 12% exact neutraal (het hoogste neutrale aandeel binnen de set). Aan de uitersten kiest 26% volledig voor A en 4% volledig voor B. Het aandeel uitgesproken antwoorden is met 31% relatief laag.

Gemiddelde	A 17,6
Richting stelling A	68%
Richting stelling B	19%
Neutraal	12%
Volledig A	26%
Volledig B	4%
Divergentie	Midden
Uitgesproken kant	31%

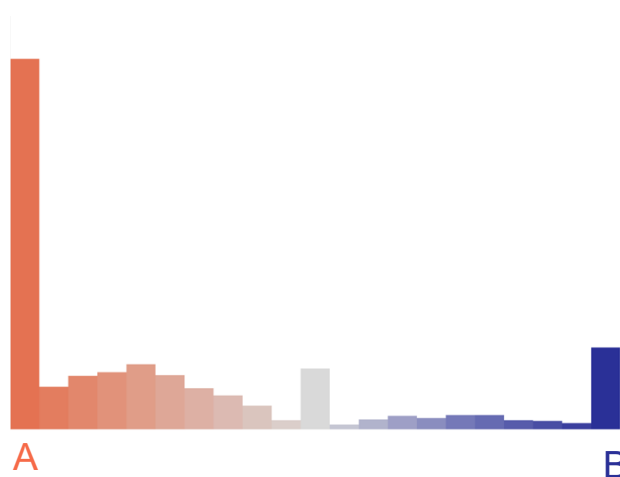

12. Landschap en natuur

A: broeikasgasuitstoot verminderen
B: huidige landbouw en landschap behouden

Uitkomsten laten een duidelijke voorkeur voor stelling A zien: broeikasgasuitstoot verminderen. Het gemiddelde ligt 25,7 punten aan de A-kant van neutraal, waarmee deze stelling tot de sterkst naar A neigende stellingen binnen de set behoort. In de verdeling kiest 76% in meerdere of mindere mate voor A tegenover 18% richting B, met 6% exact neutraal. Aan de uitersten is het verschil duidelijk: 37% kiest volledig voor A tegenover 8% volledig voor B. Het aandeel uitgesproken antwoorden is met 46% hoog, wat wijst op relatief veel respondenten die een uiterste positie innemen. Tegelijkertijd is de divergentie laag: de uitgesproken antwoorden concentreren zich nadrukkelijk aan de A-kant, en er is geen vergelijkbaar grote uiterste groep aan de B-kant.

Gemiddelde	A 25,7
Richting stelling A	76%
Richting stelling B	18%
Neutraal	6%
Volledig A	37%
Volledig B	8%
Divergentie	Laag
Uitgesproken kant	46%

PRIORITEITEN

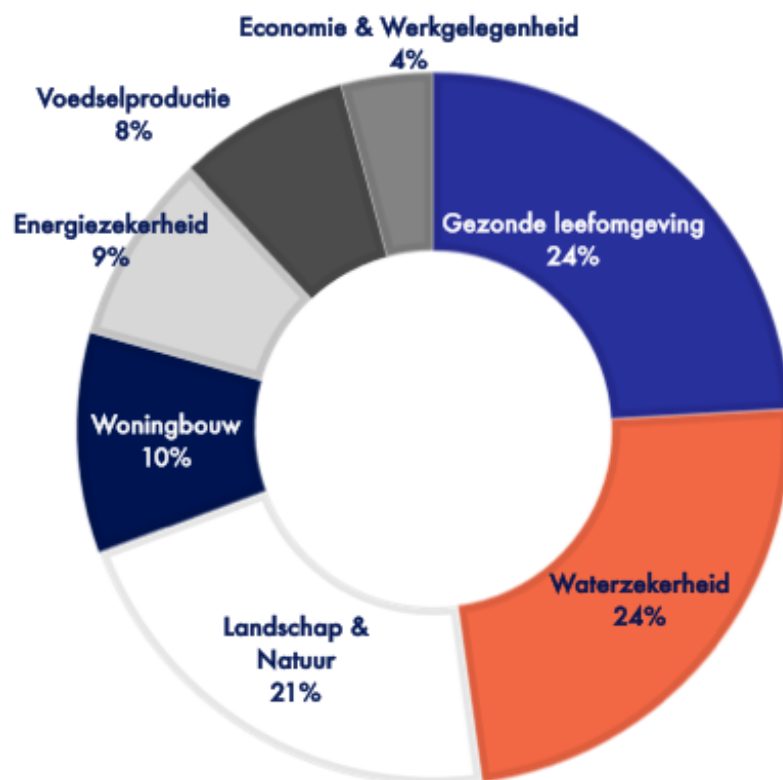

Naast het beantwoorden van stellingen en het geven van open toelichtingen konden respondenten aangeven welke van zeven thema's zij als hoogste prioriteit beschouwden. De thema's gezonde leefomgeving, waterzekerheid en landschap & natuur vormen gezamenlijk de top drie. Deze prioriteiten komen in vergelijkbare mate naar voren en vertegenwoordigen samen 69% van alle genoemde eerste prioriteiten.

Respondenten konden hierbij maximaal drie extra prioriteiten selecteren. 86% van de deelnemers maakte gebruik van deze mogelijkheid. Van alle respondenten koos 50% voor deze top 3.

In de analyse is tevens onderzocht of de resultaten veranderen wanneer extra weging wordt toegekend aan respondenten die slechts één of twee prioriteiten selecteerden in plaats van drie. Deze aanvullende analyse laat geen verschil in de onderlinge verhoudingen zien; de percentages blijven gelijk.

Tot slot is gekeken naar verschillen tussen leeftijdsgroepen. Op basis van deze analyse concluderen wij dat er geen noemenswaardige verschillen zijn tussen de prioriteiten die door jongere en oudere respondenten worden benoemd.

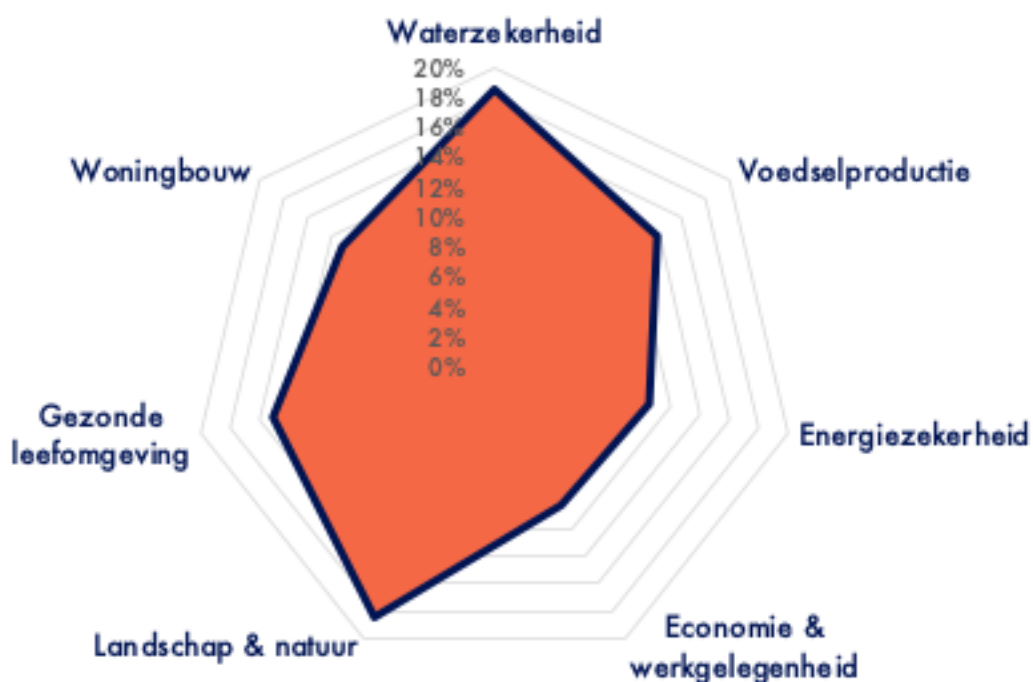

Respondenten maakten twaalf keer een keuze tussen twee stellingen op een schaal. Iedere keuze was gekoppeld aan een onderwerp. Op basis van het totaal aan gemaakte keuzes en het extra gewicht voor het specifiek prioriteren van maximaal 3 onderwerpen, is per respondent een score berekend; door deze scores te aggregeren ontstaat het relatieve gewicht per onderwerp. De percentages geven dus de onderlinge verdeling weer. De onderstaande radargrafiek visualiseert deze verdeling. Waterzekerheid (19%) en Landschap & natuur (18%)

worden het meest gekozen en vormen daarmee de twee belangrijkste accenten in de set. Daarna volgen Gezonde leefomgeving (15%) en Woningbouw (14%), wat wijst op een duidelijke tweede prioriteitslaag waarin leefkwaliteit en wonen relatief vaak de voorkeur krijgen. Voedselproductie (12%) en Energiezekerheid (11%) zitten in de middenmoot. Economie & werkgelegenheid (10%) scoort het laagst, wat betekent dat dit onderwerp in de directe afwegingen minder vaak prioriteit kreeg dan de overige thema's.

Het totaalbeeld laat daarmee een voorkeur zien voor thema's rondom water, natuur en leefomgeving boven economische en productiegerichte onderwerpen, binnen de context van deze gedwongen keuzes.

KWALITATIEVE INFORMATIE

Gezonde leefomgeving

Respondenten noemen het volgende met betrekking tot een gezonde leefomgeving:

- Men maakt zich zorgen over luchtkwaliteit en gezondheidsrisico's door zware industrie en verkeer; meerdere respondenten noemen specifiek dat grote vervuilers strenger aangepakt of sneller verduurzaamd moeten worden.
- Een deel van de opmerkingen gaat rechtstreeks over Tata Steel. Respondenten bespreken daarbij niet alleen de vraag of Tata moet blijven of sluiten, maar vooral ook de voorwaarden waaronder dat acceptabel zou zijn: strengheid van regels, snelheid van verduurzaming, gezondheidseffecten en het strategische belang van staalproductie. Binnen dit cluster bestaan grofweg drie posities naast elkaar. Aan de ene kant zijn er respondenten die vinden dat Tata niet te hard aangepakt moet worden en benadrukken dat Tata relatief schoon zou zijn in vergelijking met alternatieven. Een tweede groep kiest een middenpositie: Tata moet blijven, maar dan wel met versnelde vergroening en duidelijke, afdwingbare stappen richting verduurzaming. Aan de andere kant is er een groep die pleit voor sluiting of het beëindigen van steun, waarbij zij expliciet verwijzen naar ruimte voor woningbouw en een gezondere leefomgeving. Opvallend is dat het strategische argument ook expliciet wordt gemaakt: sommige respondenten vinden dat staalproductie in Nederland behouden moet blijven, juist omdat verduurzamen hier mogelijk is en verplaatsing naar landen met minder strenge normen het probleem slechts verschuift.
- Ook Schiphol wordt gepositioneerd als grootvervuiler. In de reacties gaat het vaak om krimp van Schiphol of verplaatsing (bijvoorbeeld naar zee), en om het principe dat luchtvaart in dezelfde afwegingskaders zou moeten vallen als andere grote uitstoters en ruimte-intensieve sectoren
- Geluidsoverlast en hinder (met name rond drukke verkeersaders en luchtvaart) komen terug als onderdeel van leefbaarheid; respondenten pleiten voor beperking van overlast en een andere inrichting van mobiliteit.
- Klimaatadaptatie wordt gekoppeld aan gezondheid en veiligheid: hitte, droogte en wateroverlast vragen om maatregelen zoals waterberging, betere bodems en ruimtelijke keuzes die de risico's voor bewoners beperken.

Waterzekerheid

Respondenten noemen de volgende punten rondom het thema 'Water':

- Een aantal personen benadrukken dat Noord-Holland zuiniger moet omgaan met zoetwater en dat we meer water moeten opvangen en vasthouden in plaats van afvoeren naar zee. Ze noemen oplossingen als waterberging, opslag in landschap/ondergrond en het slim inzetten van bestaande waterbuffers (zoals IJsselmeer/Markermeer), al verschilt men van mening of er écht een tekort dreigt.
- Een opvallend terugkerend punt is het onlogisch vinden dat we drinkwater gebruiken voor wc's, douchen, schoonmaak en koeling. Respondenten pleiten voor grijswatersystemen in nieuwbouw, regenwateropvang, hergebruik van afvalwater en waterbesparende voorzieningen. Dit wordt vaak gepresenteerd als "laaghangend fruit".
- Waterkwaliteit wordt vaak als randvoorwaarde neergezet. Men vraagt om strengere handhaven op lozingen en vervuilende activiteiten, met specifieke aandacht voor pesticiden/"gif" (met name bollenteelt en sierteelt), industriële vervuiling en ook bredere bronnen zoals rioolwaterzuiveringen en consumentenproducten/medicijnresten. Tegelijk zie je een tegengeluid dat de landbouw te snel de schuld krijgt en dat de normstelling/meetlat (nationaal vs Europees) en andere oorzaken (ganzenmest, exoten zoals rivierkreeft, karpers) onvoldoende worden meegewogen.
- Datacenters worden vaak genoemd in relatie tot water: veel respondenten vinden het onacceptabel als datacenters (drink)water gebruiken voor koeling en vragen om een stop op uitbreiding, of om harde voorwaarden: zelfvoorzienend, circulair watergebruik, hergebruik van afvalwater en geen aansluiting op drinkwaternet. Dit wordt meestal gekoppeld aan het argument "weinig banen, grote impact".
- Een deel van de respondenten verwerpt het idee dat "natuurlijke bescherming" voldoende is in een provincie onder zeeniveau: dijken, gemalen en robuuste waterveiligheid blijven volgens hen essentieel, zeker bij stroomuitval en piekbuien. Tegelijk noemen anderen juist adaptief bouwen als kans: drijvende woningen, bouwen op palen/terpen, water als onderdeel van de ruimtelijke oplossing.

Landschap & Natuur

- Veel respondenten vragen om het open landschap en de groene ruimte te beschermen. Ze willen voorkomen dat Noord-Holland verder “vol” raakt door woningbouw, bedrijventerreinen of extra infrastructuur, en pleiten daarom vaak voor bouwen binnen bestaand stedelijk gebied of aansluitend aan bestaande kernen, in plaats van ten koste van landschap en natuur.
- Respondenten spreken geregeld steun uit voor het beschermen en versterken van natuurgebieden, inclusief het vergroten van natuur en het terugdringen van versnippering. Daarbij komt ook het idee terug om natuurgebieden beter met elkaar te verbinden en stille, robuuste natuurstructuren te behouden of uit te bouwen.
- Biodiversiteit wordt vaak expliciet genoemd als kernreden om natuur en landschap te beschermen. Respondenten wijzen op achteruitgang van soorten en pleiten voor herstel en versterking van ecologische kwaliteit, niet alleen in grote natuurgebieden maar ook in het bredere landschap.
- Een terugkerende kritiek is dat ‘landschap’ en ‘natuur’ in de keuzes te veel op één hoop worden gegooid. Respondenten maken onderscheid tussen open landschap dat ecologisch weinig toevoegt (bijvoorbeeld monocultuur) en natuur met hoge biodiversiteitswaarde. Vanuit die nuance wordt regelmatig gepleit voor extensievere, natuur-inclusieve landbouw en een beter evenwicht tussen voedselproductie en natuurkwaliteit.
- Bestrijdingsmiddelen en intensieve teelten worden door meerdere respondenten genoemd als bedreiging voor natuur, biodiversiteit en waterkwaliteit. Met name bollenteelt/lelieteelt komt terug als voorbeeld van een sector die volgens hen te veel druk legt op bodem en leefomgeving, en die strenger gereguleerd of verduurzaamd zou moeten worden.
- Ingrepen voor energie en economie worden geregeld gezien als aantasting van het landschap (horizonvervuiling en ruimtebeslag). Respondenten noemen hierbij onder andere windmolens, zonnevelden, hoogspanningsinfrastructuur en datacenters, en stellen alternatieven voor zoals zonnepanelen op daken en boven parkeerterreinen, ondergrondse kabels, en soms kernenergie om het ruimtebeslag te beperken.

Woningbouw

Respondenten noemen in hun open commentaren het volgende over woningbouw:

- Eerst beter benutten wat er al is: veel respondenten wijzen op leegstaande kantoren/bedrijfspannen en op “scheefwonen” (mensen die in te grote woningen blijven). Oplossingsrichtingen die genoemd worden zijn het versnellen van functiewijziging naar wonen, woningruil en het stimuleren van doorstroming (met name senioren naar passende woningen).
- Verdichten in steden en dorpen, vaker de hoogte in: meerdere reacties pleiten voor hoogbouw of compacter bouwen binnen bestaande kernen (bijv. 6–7 lagen waar passend), juist om open landschap te sparen. Daarbij worden ook kleinere woningen genoemd voor starters, alleenstaanden en ouderen.
- Meer variatie in woonvormen en delen: genoemd worden het splitsen van woningen (beneden-/bovenwoningen), woningen delen, woongemeenschappen/coöperaties, en woonconcepten met gezamenlijke voorzieningen (bijv. gemeenschappelijke tuin).
- Een terugkerend argument is het beschermen van open gebieden, natuur en landschap. Als er al buitenstedelijk wordt gebouwd, dan liever aansluitend op bestaande kernen of op locaties waar infrastructuur al aanwezig is (inbreilocaties, “straatje erbij” in plaats van verspreide uitbreidingen).
- Men noemt dat nieuwbouw zonder OV- en wegecapaciteit tot extra autoverkeer, onveiligheid en leefbaarheidsproblemen leidt. Er wordt gepleit voor beter OV, betere fietsinfrastructuur en het meenemen van ontsluiting als randvoorwaarde bij bouwen.
- Er is ook zorg dat de druk om te bouwen leidt tot snelle, goedkope bouw met lage kwaliteit. Men vraagt expliciet om te investeren in kwaliteit en om nieuwbouw goed in te passen in de omgeving.
- Men wijst expliciet op bouwen in de hoogte (meer appartementen) en op ruimtezuinige woonvormen (bijv. tiny houses) in plaats van “ieder een huis met tuin”. Ook wordt genoemd: meer appartementen met zorgmogelijkheden (vergrijzing/voorzieningen).
- Woningbouw wordt regelmatig geplaatst in een bredere toekomstvisie (15–20 jaar): spreiding over Nederland, meer thuiswerken, veranderende economie/arbeidsmarkt. De boodschap is dat keuzes over woningbouw nu moeten aansluiten op dat toekomstbeeld, niet alleen op korte termijn druk.

Energiezekerheid

- Veel respondenten vinden leveringszekerheid belangrijk, maar willen dat vooral bereiken via kernenergie, wind op zee, en zonnepanelen op daken (niet via windmolens/zonnevelden op land). Ook wordt vaak genoemd dat het stroomnet verzaaid en slimmer gebruikt moet worden (piekbelasting, opslag, efficiëntie).
- Daarnaast komt geregeld terug: stop/geen uitbreiding van datacenters omdat die veel energie (en vaak water) gebruiken en weinig bijdragen aan de regio.

Voedselproductie

- Respondenten benoemen voedselproductie als basisbehoefte, maar veel opmerkingen sturen op verduurzaming: meer biologisch/natuur-inclusief/regeneratief, minder intensieve veeteelt, en fors minder pesticiden.
- Er wordt vaak onderscheid gemaakt tussen voedsel voor eigen regio versus productie voor export: men vindt “minder voedselproductie” vaak acceptabel als het in de praktijk vooral minder export betekent. Ook veel kritiek op bollenteelt/sierteelt (geen voedsel, wel ruimtebeslag en vervuiling).

Economie & werkgelegenheid

- Een aantal respondenten vinden de tegenstelling “natuur versus economie” te zwart-wit: men verwacht dat investeren in gezonde leefomgeving/energie/water óók economisch rendeert, maar met andere typen werk.
- Inhoudelijk zie je twee lijnen: (1) ruimte voor (duurzame/circulaire) industrie, maar met strenge milieueisen en transitiepaden; (2) een voorkeur voor MKB/kleinschalige bedrijvigheid en diensten/kenniseconomie.

PER LEEFTIJDGROEP

Jongeren

Uit de open antwoorden van jongeren onder de 25 jaar, aangevuld met verslagen van gesprekken met jongeren (19 en 20 november 2025), komen de volgende specifieke kenmerken naar voren:

1. Gezonde natuur en een schone leefomgeving
Jongeren vinden natuur, schone lucht, schoon water en groene ruimte essentieel. Ze zien dit als basis voor gezondheid, welzijn en een sterke toekomst.
2. Behoud van landschap en landbouw
Veel jongeren willen dat boeren kunnen blijven boeren en dat het open landschap niet onnodig verdwijnt. Landbouw wordt gezien als belangrijk voor economie en identiteit, al vinden sommigen dat sierteelt minder prioriteit heeft.
3. Woningbouw mét oog voor leefbaarheid
Jongeren willen genoeg betaalbare woningen, maar niet ten koste van natuur en gezondheid. Ze hechten voornamelijk aan bouwen binnen bestaande bebouwing, het liefst met voldoende groen, voorzieningen en een fijne dagelijkse leefomgeving.
4. Directe actie boven wachten op toekomstige technologie
Jongeren willen nú maatregelen om milieu en gezondheid te verbeteren, in plaats van te vertrouwen op toekomstige oplossingen.
5. Ruimte voor jeugd en dagelijks leven
Jongeren hechten aan veilige, toegankelijke plekken om te sporten, chillen en samen te komen.

Ouderen

In de open reacties van bewoners ouder dan 75 jaar, komt een duidelijk beeld naar voren: men zoekt naar een samenhangende koers. Veel respondenten benadrukken dat de werkelijkheid vraagt om maatwerk. Daarbij klinkt steeds dezelfde randvoorwaarde door: een gezonde leefomgeving met schoon water, schone lucht, rust en natuur is geen 'extra', maar het fundament waarop woningbouw, economie en energiebeleid moeten steunen. Ook wordt regelmatig gevraagd om een langetermijnvisie (15 tot 20 jaar) waarin ontwikkelingen als vergrijzing en veranderende arbeidsmarkten expliciet worden meegenomen.

1. Bouw slimmer

Bewoners noemen herhaaldelijk dat de ruimte in Noord-Holland schaars is en dat woningbouw daarom vooral moet plaatsvinden met zo min mogelijk extra ruimtebeslag. Dat vertaalt zich in voorstellen voor verdichting en bouwen in de hoogte, bij voorkeur in en rond bestaande kernen en dichtbij OV-knooppunten. Daarnaast wordt gewezen op het beter benutten van wat er al is: woningen splitsen, meer delen, gebouwen transformeren naar appartementen en leegstand aanpakken. Doorstroming – met name door passende woningen voor ouderen – wordt gezien als een belangrijke hefboom. Ook komen alternatieve woonvormen terug, zoals kleinschalige woonconcepten op vrijkomende boerderijen en wonen op of met water, bijvoorbeeld via drijvende woningen of huizen op palen.

2. Schoon drinkwater en waterzekerheid als hoogste prioriteit

Respondenten verbinden dit aan de toenemende kwetsbaarheid van de provincie door klimaatverandering en verstening: hoe meer we verharderen, hoe minder de bodem water kan opnemen en hoe groter de risico's op wateroverlast en verdroging. Bewoners vragen daarom om keuzes die water en bodem leidend maken. Tegelijk klinkt de oproep dat de kustprovincie deze opgave niet alleen kan dragen: er wordt expliciet genoemd dat het Rijk een grotere rol moet spelen in financiering en verantwoordelijkheid.

3. Landbouw

Op landbouw is het beeld gemengd, maar wel consistent in de richting: voedselproductie is belangrijk, maar de manier waarop moet duurzamer en met meer aandacht voor natuur, bodem en gezondheid. Er is stevige kritiek op intensieve veehouderij, megastallen en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Met name bollen- en liliënteelt wordt regelmatig genoemd als voorbeeld van teelt die ten koste gaat van bodemleven, waterkwaliteit en biodiversiteit. Bewoners pleiten voor het stimuleren van biologische en natuurinclusieve landbouw, minder mest, meer kruidenrijk landschap en bescherming van weidevogels. Tegelijk zien sommigen kansen doordat agrarische grond vrijkomt bij stoppende boeren: die ruimte kan volgens hen deels naar natuur, deels naar wonen, mits zorgvuldig en gebiedsgericht.

4. Mobiliteit

Voor OV wordt sterk gepleit voor sturen op trein en bus, met name door verdichting rond stations en het beter toegankelijk maken van stations voor voetgangers en fietsers, en waar nodig ook voor auto's (P+R). Een goed OV-net wordt gezien als voorwaarde om extra woningbouw niet automatisch te laten leiden tot extra autoverkeer. Tegelijk vragen bewoners om beter openbaar vervoer in landelijke gebieden en dorpen om leefbaarheid en bereikbaarheid te behouden. Over wegen klinkt een dubbel geluid: enerzijds zijn er concrete oproepen om verbindingen te verbeteren, anderzijds waarschuwen respondenten dat een groeiend autogebruik onhoudbaar is en dat beleid juist moet sturen op ontmoediging van autoverkeer en beperking van overlast.

INBRENG TIJDENS BIJeenKOMSTEN

In de verschillende bijeenkomsten en gesprekken (zie bijlage 3: Bijeenkomsten) komt een sterk gevoel van urgentie naar voren over de toekomst van Noord-Holland. Bewoners voelen dat er grote keuzes nodig zijn, maar worstelen tegelijkertijd met de gevolgen daarvan voor hun leefomgeving, gezondheid en bestaanszekerheid. Veel mensen geven aan dat ze het belangrijk vinden dat er eindelijk een duidelijke koers wordt gekozen. Niet per se welke richting, maar wél dat er consistent beleid komt in plaats van steeds wisselende regels en besluiten.

Rondom energie overheerst een ambivalente houding. De meeste deelnemers erkennen het belang van de energietransitie, maar ervaren tegelijkertijd veel zorgen over de manier waarop deze wordt uitgevoerd. Windmolens en energiecentrales worden gezien als noodzakelijk, maar niet wanneer ze te dicht bij woongebieden of natuur komen. Geluidsoverlast, aantasting van het landschap en mogelijke gezondheidsklachten spelen hierbij een grote rol. Veel mensen pleiten voor kleinschalige en meer verspreide oplossingen, zoals zonnepanelen op daken en lokale energienetwerken, in plaats van grootschalige projecten in het landschap. Sommige bewoners stellen de energietransitie ter discussie, omdat zij vrezen voor economische schade en hogere kosten voor burgers. Er is ook kritiek op de groei van datacenters en het hoge water- en energieverbruik daarvan.

De woningnood wordt breed erkend als een groot probleem. Respondenten vinden dat er meer woningen moeten komen, vooral in en rond bestaande steden. Hoogbouw, het splitsen van grote woningen en het ombouwen van kantoren naar woonruimte worden vaak genoemd als oplossingen. Tegelijkertijd bestaat er frustratie over langdurige procedures, bezwaren van omwonenden en projectontwikkelaars die volgens bewoners vooral bouwen voor de hogere inkomens. Betaalbaarheid is een terugkerend thema: veel mensen geven aan dat er vooral behoefte is aan sociale huur en betaalbare koopwoningen, met name voor starters en senioren. Daarnaast is er zorg dat verdichting ten koste gaat van groen en leefkwaliteit. Bomen, parken en recreatieruimte in de stad worden gezien als essentieel, zeker met het oog op klimaatverandering.

Over landbouw wordt genuanceerd gesproken. Veel deelnemers erkennen het belang van voedselproductie, maar plaatsen kanttekeningen bij de sterke focus op export en intensieve veeteelt. Er klinkt regelmatig een oproep om minder te produceren voor de wereldmarkt en meer voor eigen gebruik. Sommigen zien kansen in natuurinclusieve landbouw, extensiever boeren en nieuwe verdienmodellen voor agrariërs. Tegelijkertijd wordt begrip getoond voor boeren die zich klemgezet voelen door steeds veranderend beleid en investeringen die hun waarde verliezen. Het vertrouwen tussen overheid en boeren wordt als kwetsbaar ervaren.

Waterkwaliteit en drinkwatervoorziening worden door veel bewoners als cruciaal gezien. Er is discussie over wie verantwoordelijk is voor vervuiling: landbouw, industrie, huishoudens en datacenters worden allemaal genoemd. Veel mensen vinden dat schoon water beter beschermd moet worden, ook als dat betekent dat bedrijven worden beperkt. Tegelijkertijd is er kritiek op het gebruik van drinkwater voor industriële processen en datacenters, en worden alternatieven zoals regenwateropvang genoemd. Water wordt niet alleen gezien als lokaal probleem, maar ook als strategische grondstof voor de toekomst.

Een gezonde leefomgeving is voor veel deelnemers een kernwaarde. Luchtvervuiling door verkeer en industrie baart zorgen, vooral bij mensen met gezondheidsklachten. Er wordt gepleit voor minder autoverkeer, betere OV-verbindingen en meer groen in woongebieden. Sommige bewoners geven zelfs aan dat economische groei ondergeschikt mag zijn aan

gezondheid en leefkwaliteit. Ook wordt gewezen op de maatschappelijke kosten van vervuilende industrie, zoals gezondheidsproblemen en stress.

Bij bouwen in kwetsbare gebieden, zoals natte veenweides, overheerst voorzichtigheid. Veel mensen vrezen wateroverlast en bodemdaling. Sommigen vinden dat we alleen op veilige plekken moeten bouwen, terwijl anderen accepteren dat bouwen in risicogebieden mogelijk is, mits er voldoende maatregelen worden genomen. Er wordt ook nagedacht over flexibel en toekomstbestendig bouwen, bijvoorbeeld verplaatsbare woningen of huizen waarbij belangrijke ruimtes niet op de begane grond liggen.

Tot slot komt in vrijwel alle gesprekken terug dat bewoners meer betrokken willen worden bij besluitvorming. Mensen pleiten voor meer dialoog, transparantie en het benutten van expertise uit verschillende sectoren. De wens leeft dat de Omgevingsvisie 2050 niet alleen technisch en beleidsmatig sterk is, maar ook recht doet aan wat inwoners belangrijk vinden: betaalbaar wonen, schone lucht en water, behoud van natuur en landschap, en een eerlijke verdeling van lusten en lasten.

BIJLAGE 1: TOELICHTING KERNGETALLEN 12 STELLINGEN

Gemiddelde: Dit kengetal geeft het gemiddelde cijfer ten opzichte van neutraal weer, inclusief de richting (naar stelling A of stelling B). De schaal loopt van 0 (neutraal) tot 50 (maximaal richting één van beide stellingen).

- A 50 betekent: het gemiddelde ligt maximaal aan de A-kant. In dit voorbeeld impliceert dit dat 100% van de respondenten volledig voor stelling A heeft gekozen.
- B 25 betekent: het gemiddelde ligt aan de B-kant, op halverwege tussen neutraal en de maximale B-positie.

Richting stelling A: Het percentage respondenten dat in meerdere of mindere mate aan de A-kant van neutraal heeft gekozen.

Richting stelling B: Het percentage respondenten dat in meerdere of mindere mate aan de B-kant van neutraal heeft gekozen.

Neutraal Het percentage respondenten dat exact op neutraal staat

Volledig A: Het percentage respondenten dat maximaal richting stelling A heeft gekozen

Volledig B: Het percentage respondenten dat maximaal richting stelling B heeft gekozen

Uitgesproken kant: Het aandeel respondenten dat een uiterste keuze heeft gemaakt, ongeacht richting

Divergentie: Hierbij is gekeken naar het relatieve verschil tussen het aantal respondenten dat volledig voor stelling A heeft gekozen en het aantal respondenten dat volledig voor stelling B heeft gekozen. Op basis hiervan zijn drie categorieën onderscheiden: laag, midden en hoog. Lage divergentie: er is een groot verschil tussen de absolute aantallen respondenten die een uiterste keuze maakten voor stelling A versus stelling B. Hoge divergentie: er is een klein verschil tussen de absolute aantallen respondenten die een uiterste keuze maakten voor stelling A en voor stelling B.

BIJLAGE 2: STELLINGEN PER HOOFDTHEMA

Woningbouw

A: alleen in droge en veilige gebieden bouwen

B: meer bouwen, hogere kosten

A: woningbouw in de open ruimte

B: bouwen in steden en dorpen

Gezonde leefomgeving

A: verduurzamen van zware industrie

B: geen ruimte voor zware industrie

A: nu actie voor gezonde omgeving

B: vertrouwen op toekomstige technologie

Economie en werkgelegenheid

A: waterkwaliteit maximaal beschermen

B: ruimte voor bedrijven

A: provincie stuurt met regels

B: vrijheid voor bedrijven

Energiezekerheid

A: historisch landschap behouden

B: ruimte voor energie- en klimaatmaatregelen

Waterzekerheid

A: nu natuurlijke bescherming

B: wachten op toekomstige oplossingen

Energiezekerheid

A: inzetten op uitbreiden elektriciteitsnet

B: aanpassen van elektriciteitsgebruik

Voedselproductie

A: ruimte voor landbouw

B: ruimte voor wonen, energie en andere bedrijven

Waterzekerheid

A: drinkwatergebieden beschermen

B: ruimte voor energieprojecten

Landschap en natuur

A: broeikasgasuitstoot verminderen

B: huidige landbouw en landschap behouden

BIJLAGE 3: BIJEENKOMSTEN

4 november

Weekmarkt Weesp

6 november

De online keuzetafel

11 november

Hilversum, in Buurthuis Bloemrijk

13 november

Hoorn, in Wijkcentrum De Zaagtand

19 november

De online keuzetafel

19 november (jongeren)

Hoofddorp, Kaj Munk College

20 november (jongeren)

Haarlem-Noord, Delftwijk City

25 november

Den Helder, in Multifunctioneel Centrum de Boerderij

27 november

Markt Schagen

2 december

Wieringerwerf, bij de Cultuurschuur

3 december

De online keuzetafel

4 december

Amsterdam, Tolhuistuin